

מראי מקומות - סוכה

מה:

וכ' ר' חננאל דכל הצדיקים קבלו בעוה"ז מעין מה ששמור להם לעוה"ב, ור"ש ובנו ויותם לא קבלו בעוה"ז, לפיכך היתה להם זכות גדולה משאר צדיקים. וע"ע במהרש"א דכ' כע"ז בדעת רש"י, וז"ל "בזכותי אני סובל כל עונותיהם ופוטרו מן הדין", וביאר המהרש"א, דיסבול עונותיהם ביסורין וצער שהי' לו ולבנו במערה, וביותר נמי צ"ל דהוה קים להו דהוה סובל יסורין, וכ'.

ה. ומי זוטרי כולי האי, והא אמר רבא י"ח אלפי דרא הוה קמי דקודשא בריך הוא וק', הא לכאו' רשב"י אמר כן על הדור שלו, ואם המימרא של רבא היינו דבכל העולם יהי' הרבה צדיקים, א"כ איזה סתירה יש כאן. וכ' השפ"א, דאם יש י"ח שורות של ת"ח יושבים, א"כ רחוק הוא לומר שלא יהי' בדור א' עכ"פ הרבה.

ה. הא דמסתכלי באספקלריא מאירה הק' המהרש"א, הא ביבמות אי' דרק משה רבנו ראה באספקלריא מאירה, וכל הנביאים ראו באספקלריא שאינה מאירה, ובגמון מבואר דבכל דור יש לכה"פ ל"ו צדיקים שרואים באספקלריא מאירה. וחי' דהתם מיירי רק בנביאים, אבל הכא מיירי בחכמים וצדיקים כרשב"י וחביריו, ואמרי' דחכם עדיף מנביא. אבל הערל"נ תמה ע"ז, האם יגרעו מעלת הנביאים מל"ו צדיקים שבכל דור. ולכן ביאר באו"א, דהתם מדבר בקבלת פני השכינה, דאי"ז ראיית שכינה כלל, אלא קבלת פנים, וקבלת פנים זה הי' באספקלריא מאירה. אבל הנביאים היו יכולין לראות השכינה (ולא פני השכינה, כדכתיב גבי משה "ופני לא יראו"), וכל שאר הנביאים ראו באספקלריא שאינה מאירה, ומשה ראה באספקלריא מאירה.

ו. לולב דרבנן סגי לי' בחד יומא ביאר הריטב"א, דזהו משום דס"ל לר' יוחנן דאין מברכין על מצוות דרבנן, ולכן אין מברכין על הלולב בשאר ימי סוכות, דחיובו רק מדרבנן, ולפ"ז גם אין מברכין על נרות חנוכה ועל קריאת המגילה לפי ר' יוחנן. והק' הערוך לנה. הא לעיל (מד) נח' ר' יוחנן וריב"ל אם ערבה מנהג נביאים או יסוד נביאים, ופרש"י שם דהנפק"מ היא אם מברכין עליה, ואמרי' שם דר' יוחנן ס"ל דיסוד נביאים הוא, ולפי רש"י ע"כ דס"ל לר' יוחנן דמברכין עליה, הגם דאי"ז מצוה דאורייתא. ועוד דבלא"ה פי' הריטב"א בסוגיין דחוק, דמאי לשון "סגי לי' בחד יומא", הול"ל לולב דרבנן לא מברכין, דמה שמברכין יום ראשון הוא משום שהוא דאורייתא. ולכן פי' דאפי' בדרבנן צריך לברך רק

א. אין אדם יוצא בהם אלא דרך גדילתם שנאמר עצי שיטים עומדים

כ' הטור (או"ח תרל, יב) "יש שמדקדקין כשעושין דופן מקנים להעמידן דרך גדילתן כדאמרי' גבי לולב וכו', ואי"צ, כיון שדפנות כשרים מכל דבר". וכ' הב"ח דאולי ס"ל להמדקדקים דאה"נ, אם עושה בשאר דברים אין שייך אותו הקפדה, אבל אם למעשה עושה הדפנות בגידולי קרקע, צריכים להיות דרך גדילתן. א"נ, ס"ל דצריכים להיות הדפנות מגידולי קרקע, כמש"כ ההגהות אשרי' בשם הא"ז ע"פ הירושלמי. וכ' דאין להק' מסכך, דאין עושין אותו דרך גדילתו, או משום דבאמת זה נחשב דרך גדילתו, שהרי באילן ג"כ הענפים נטויים באילן המיסך על הארץ, והה"נ בדפנות אם השכיבן לקנים זה על זה לארכן ועשה מהן דופן שפיר דמי, דהאילן עצמו ג"כ נטוי כמה והדר זקיף, או שאני סכך, דכיון דכל סכך אינו דרך גדילתו, א"כ אי"צ להיות דרך גדילתו, ולפ"ז בדפנות י"ל דאם השכיבן לארכן לא מהני.

ולגבי הנענועים, כ' הב"י (או"ח תרנא, ט) דאף דדרך העולם הוא כשמנענעים למטה דמטין ראש הלולב כלפי מטה, אמר בשם אביו שאין לעשות כן, אלא צריך לעשות כולם דרך גדילתו. ובדרכי משה שם ג"כ הביא מהמהרי"ל שלא הפך ראש הלולב כלפי מטה, אבל עכ"ז הק', דלכאו' יש גם להעיר כן על כל הנענועים, איך מנענעים לכל הרוחות ומהפכין ראש הלולב לאותו רוח, הו"ל לעולם להיות ראש הלולב למעלה כדרך גדילתו. וכ' דאפשר לומר דלא דמי, דבשאר נענועים נקרא דרך גדילתו, דאינו מהפך כ"כ הלולב, וגם לפעמים הלולבין נוטין כן באילן. וע' בכורי יעקב (שם, י"ב) שהביא שי' המטה משה דגם להטות על הצד נחשב שלא כדרך גדילתו, והביא ראי' לזה דהרי המקור להא דצריך להיות כדרך גדילתו הוא מעצי שיטים עומדים, ומשמע דאינו יכול להיות על הצד, וממילא דגם על הצד נחשב שלא כדרך נדילתו (ומהב"ח הנ"ל מבואר דג"כ הסתפק בענין זה, אם מה שפניהם אל הצד נחשב לדרך גדילתו או לא).

ב. עצי שיטים עומדים, שעומדים לעולם ולעולמי עולמים ע' בהערות להגרי"ש ביומא (עב), דביאר דהכוונה היא שיהיו הקרשים עומדים בצד בהמ"ק. וע"ע בספורנו (ריש פ' פקודי), שכ' דשאני כלי המשכן מכלי המקדש, שרק כלי המקדש נפלו ליד האויבים, אבל לא מצינו בכלי המשכן שנפלו ליד אויבים.

ג. יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין יש לעי', מ"ש צדיקים אלו משאר הצדיקים שבכל הדורות.

מראי מקומות - סוכה

מזה: (המשך)

טעמא דר' יוחנן הוא, דאע"ג דכל ז' הוי כולו כיומא אריכתא, מ"מ כיון שמתערטל מהמצוה כשיוצא ממנה, חייב הוא לחזור ולברך עלי' כשחוזר ונכנס בה, שחוזר ומתלבש במצותו, ואפי' בו ביום עצמו. ולפי זה, יוצא דמה שנקט' הגמ' לשון "שבעה", לאו דוקא הוא. וע"ע בריטב"א שהביא מיש שסבורין דסגי בברכה א' בכל יום בכניסה ראשונה, ולזה א"ש טפי לשון הגמ' (אולם יש לעי' בזה בסברא, מה הענין לברך בכל יום, הא לכאו' אין שום מחלק בין הימים, דהכל מצוה אריכתא הוא, וצ"ע. וע"ע ברש"י לקמן (מו.), דכ' דלשי' זו מברכין עלי' בכל יום, שהוא דומה לחולץ ומניח תפיליו. ואין ברור אם כוונתו כמש"כ הריטב"א בשם יש שסבורין, דמברך בכניסה ראשונה בבקא, או דכוונתו דאפי' אם לא יצא מסוכתו, מ"מ מברך בכל יום, ואולי ס"ל דהו"ל כל לילה כהיסח הדעת, ויש לעי' מה יהי' הדין אם נעור כל הלילה, וצ"ע בכל זה). וע"ש עוד שהביא מרבותינו הצרפתים דאפי' אם אינו יוצא משם צריך לברך על כל א' מחיובי סוכה שעושה, כמו אכילה ושינה. וע' מ"ב (תרלט, מז), דכ' דמי שיושב כל היום בסוכה, וישן בלילה שם, ומתפלל שם, ואינו יוצא לשום עסק רק אדעתא לחזור מיד, ואפי' לכל ז' ימים, אינו מברך אלא באכילה ראשונה בסוכה [דהיינו לילה ראשונה דסוכות], ושוב אינו מברך.

חד יומא, וזהו הלשון דבחד יומא סגי, דהיינו דסגי בזה לברך יום א'; ולמשל אם יום ראשון של סוכות חל בשבת, מ"מ הי' צריך לברך ביום ב', וסגי בברכה זו לשאר ימי סוכות. ומה שמוכיח הגמ' בדף מו. דס"ל לרב דמברך כל ז' מהא דמברך על נרות חנוכה, דלכאו' משמע כהריטב"א דנדון הסוגיא הוא אם מברכין על מצוות דרבנן או לא (דלפי הערל"נ לכ"ע מברך על נרות חנוכה), כ' הערל"נ דצ"ל דההוכחה היא מר' יהודה תלמידו דאמר דמברך כל ח' ימי חנוכה, ולא ממימרת רב גופי'. (ויש להעיר דלכאו' מדברי רש"י ג"כ משמע דס"ל כפי' הריטב"א בסוגיין, דכ' ד"ה ה"ג ואנן נמי) "ובלולב נמי כל ז', ואע"ג דמדרבנן, מברכין עלי' כי היכי דמברכין בנר חנוכה ובמגילה דרבנן", ולא כ' כי היכי דמברכין על נר חנוכה בליל ב', או בקריאת המגילה בבוקר, וא"כ משמע כהריטב"א).

ז. סוכה שבעה

כ' תוס', דסוכה ז' היינו דבסוכה כל אימת דנכנס לה כדי שיאכל וישתה וישן, ואפי' י' פעמים ביום, מברך על כל א' וא'. וכ' הריטב"א ביתר ביאור, דמאי דנקט' הגמ' דמה דמברך על סוכה כל ז' הוא משום דסוכה דאורייתא, אי"ז עיקר הטעם, ואידי דאמר דלולב דרבנן אמר סוכה דאורייתא, אלא עיקר